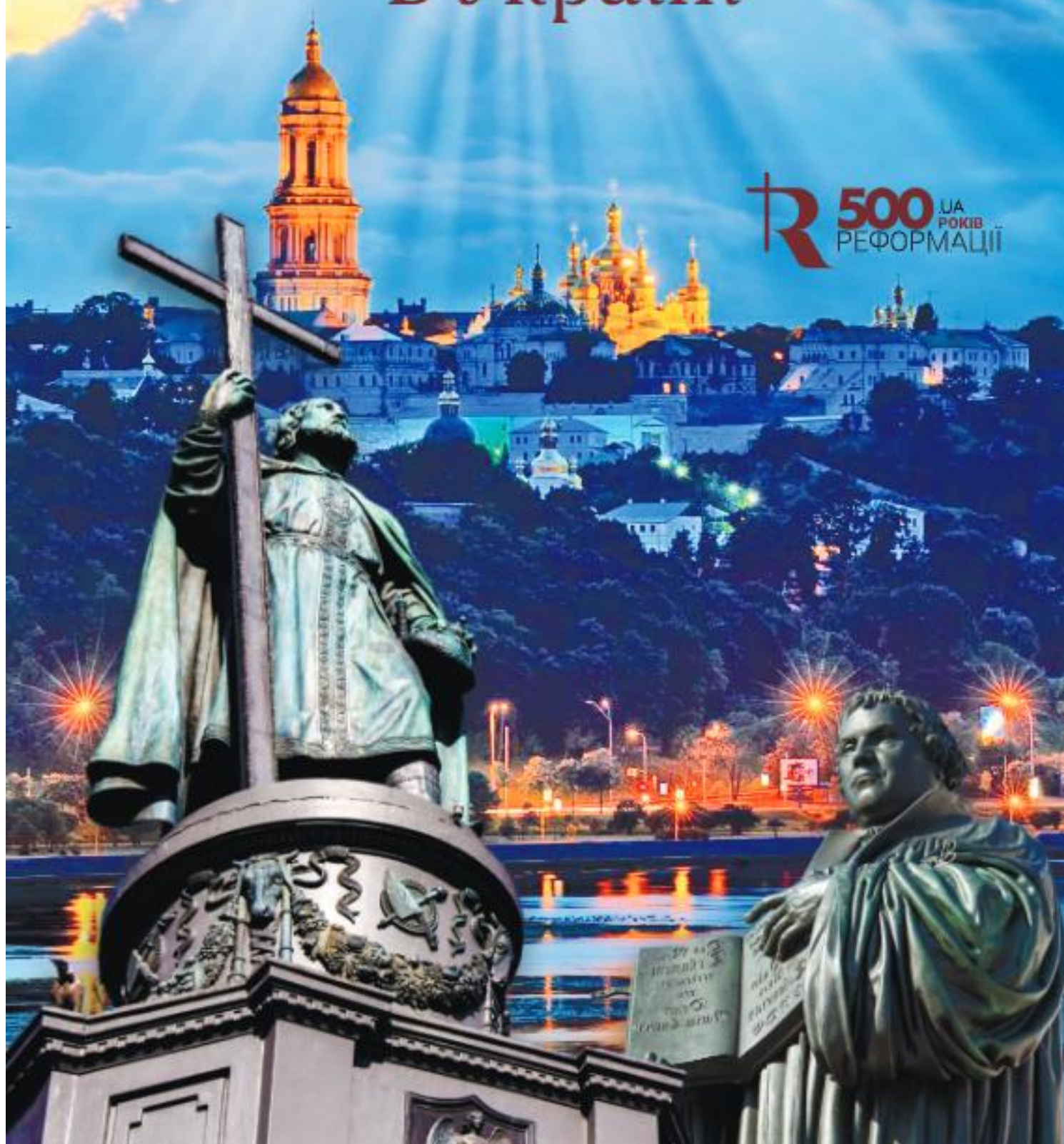

ПРОТЕСТАНТИЗМ

в Україні

R 500 ЛІТ
РОКІВ
РЕФОРМАЦІЇ

Організаційне становлення п'ятидесятницького руху на Волині

Історія зародження п'ятидесятництва на Волині пов'язана з появою євангельської традиції в с. Стара Човниця. Першого євангельського віруючого і мешканця цього села Йосипа Кравчука охрестив баптист Дементій Олексійович Правочеров у Рожищенській баптистській німецькій громаді [9].

В колонії Пляшева 26 червня 1922 р. відбулося членське зібрання, на якому було прийняте рішення про організацію та реєстрацію Човницької баптистської церкви.

Пресвітером було обрано Федора Каплуна, дияконом – Олександра Кравчука. 1923 р. громада отримала реєстрацію під назвою Церква євангельських християн [2]. 1924 р. на ділянці О. Кравчука розпочалося будівництво молитовного будинку, який зберігся і до сьогодні. Завдяки невтомній місіонерській праці в перші часи зародження руху громада нараховувала приблизно 600 членів. [10]. Молитовний будинок у с. Стара Човниця перетворився на своєрідну місійну базу, де організову-

вали регентські та біблійні курси, з'їзди зібрання.

Зараз неможливо прослідкувати, як і коли у с. Старій Човниці утворилася церква п'ятидесятників. Майже в усіх п'ятидесятницьких джерелах про неї згадується як про звершений факт. Безсумнівним є те, що її основу склали члени баптистської громади, які прийняли вчення про хрещення Святим Духом з ознакою інших мов. Невідомо також, хто першим приніс п'ятидесятницьке вчення до села. Тимофія Калинюк у своїй праці «Історія християн віри євангельської» наводить прізвища перших п'ятидесятників у Старій Човниці: В. Білевич, М. Сац, Н. Момотюк, А. Крачук, К. Дорошкевич. Зібрання п'ятидесятників відбувалося в садибі Віталія Біласевича, а коли з'явилася потреба у більшому приміщенні – Іван Зуб-Золотарьов віддав для цього половину свого будинку.

Вихід членів із баптистської громади та організація нової, п'ятидесятницької, громади відбулися, ймовірно, в 1925 – 1926 рр. Громада складалася з віруючих кількох сіл (Озера, Звозова, Суська, Хопнева), і нараховувала понад 200 членів. Очолив церкву Іван Зуб-Золотарьов, - людина, що «цілком присвятила своє життя проповіданню Євангелії, повсюдно відвідував громади, проводячи час у поїздках, відві-

січня 1903 р. в Полтаві. Закінчивши школу, служив у царській армії. Разом зі своєю частиною молодий юнкер втік від більшо-

Сім'я Порфирія та Марії Льчук. Сидить: Льчук Олександр Миронович, найстарший син Порфирія Льчука; і сьогодні активний член церкви. Перший ряд, зліва направо: Олексій Порфирович, майбутній пресвітер Корнинської громади, мама Марія Льчук, батько Порфирія Льчук, біля двох маленьких дітей - найстарший син Порфирія - Мирон.

виків на Захід. У Польщі вони потрапили до спецтабору в м. Воломін, за 20 км від Варшави. Там І. Зуб-Золотарьов і почув євангельську звістку. Оселившись у с. Старій Човниці, у жовтні 1922 р. прийняв водне хрещення у місцевій баптистській громаді. Одружився на вдові О. Кравчука. Саме завдяки зусиллям та ініціативі І. Зуб-Золотарьова у с. Старій Човниці було організовано біблійні курси, курси регентів церковних хорів, а також духовий оркестр, з яким особисто відвідав багато сіл Волині, Тернопільщини, Львівщини. Знаково, що І. Зуб-Золотарьову було довірено місцевими п'ятидесятниками нести служіння головного пресвітера волинського краю.

На Волині ширення п'ятидесятницьких ідей відбувалося завдяки невтомній праці Порфирія Льчука, Івана Зуб-Золотарьова,

Зараз неможливо прослідкувати, як і коли у с. Старій Човниці утворилася церква п'ятидесятників. Майже в усіх п'ятидесятницьких джерелах про неї згадується як про звершений факт.

дував різні села і міста» [8, с. 65].

Особа Івана Зуб-Золотарьова – знакова в історії п'ятидесятництва. Народився 14

Федора Кандиби, Пилипа Савчика, Наума Савчика, Андрія Бульботка, Григорія Корнійка, Олексія Савочки, Ксенофонта Ширка, Івана Наливайка, Івана Головка, Григорія Костомахи, Леоніда Стецюка, Марка Леуса, Івана Озеруги, Михайла Стадніка. До 1925 р. з'явилися церкви та невеличкі громади п'ятидесятників у Старій Човниці, Костюхновці, Чежині, Колках, Будках, Тутовичах, Великих Цепцевичах, Малих Цепцевичах, Нетребі, Теклівці, Вирах, Веліховому, у м. Ківерці.

У травні 1929 р. у с. Стара Човниця відбувся Перший об'єднаний з'їзд представників українських, російських, польських та німецьких п'ятидесятницьких церков [6, с. 3] за участі членів Східноєвропейської місії (голова Густав Герберт Шмідт (09.03.1891–19.05.1958), рукопокладений місіонер п'ятидесятницького союзу Асамблей Божих) [5, с. 7]. У з'їзді взяло участь 88 делегатів, головою було обрано І. Зуб-Золотарьова. На з'їзді одностайно вирішено усіх послідовників п'ятидесятницького руху називати «Християнами віри євангельської» (Związek Zbogow Chrzciscjan Wiary Ewangelicznej) на основі Слова Божого (Дії Св. Апостолів 11:26 «... найперш християнами названо учнів»; Послання св. апостола Павла до філіп'ян 1:27 «Тільки живіть згідно з Христовою Євангелією, щоб, - чи прийду я й побачу вас, чи й не бувши – почув я про

вас, що ви стоїте в однім дусі, борючись однодушно за віру євангельську»).

Одностайно було ухвалено статут, утворено Союз християн віри євангельської, обрано керівництво Союзу. До Комітету Союзу увійшло дванадцять осіб: головою Союзу обрано Артура Берггольца, помічником голови – Йосипа Черського, секретарем – Івана Зуб-Золотарьова, скарбником – Данила Комса, членами Комітету стали: Мойсей Маслянчук, Адольф Фрідріх, Єфим Стрелка, Михайло Вербіцький, Станіслав Недвецький, Григорія Красковський, Порфирія Ільчук [11, с. 4]. Онуфрія Мазала та Лемещук Анастасію визначено роз'їзними благовісниками. З'їзд доручив

Комітету Союзу організувати видавничу діяльність, здійснювати підготовку проповідників та регентів, а також клопотатися перед владою про реєстрацію Союзу. Центр Союзу церков християн віри євангельської розмістився у Лодзі.

З 1929 р. Союз християн віри євангельської на теренах Другої Речі Посполитої почав видавати журнал «Примиритель» російською мовою, його редактором був Г. Шмідт.

19 серпня – 13 вересня 1929 р. у Старій Човниці відбулися перші біблійні курси Союзу, якими керували Г. Шмідт та Хейс із Лондона. Надалі курси відбуваються щорічно у Данцігу (Гданьську). Г. Шмідт заснував та очо-

**На з'їзді одностайно
вирішено усіх послідовників
п'ятидесятницького руху
називати «Християнами віри
євангельської» на основі Слова
Божого**

**«... найперш християнами
названо учнів»
(Дії Святих Апостолів 11:26);**

**«Тільки живіть згідно з
Христовою Євангелією, щоб,
- чи прийду я й побачу вас, чи
й не бувши – почув я про вас,
що ви стоїте в однім дусі,
борючись однодушно за віру
євангельську»**

**(Послання Святого Апостола
Павла до філіп'ян 1:27).**

лив Біблійний Інститут, який на 1930 р. міг прийняти тільки 25 учнів, тому керівництво Інституту планувало, не розширюючи приміщення, прийняти ще 10 учнів, що стало б «благословінням та допомогою Східній Європі» [4, с. 47]. Програма курсів, що відбувалися 16 липня – 26 вересня 1934 р., складалася з таких предметів: «Основи християнства» (викладач Нельсон Парр), «Дух Святий та його праця» (Дональд Джі), «Дії Святих Апостолів» (Н. Парр), «Праця благовісника» (Г. Шмідт), «Завдання

ської в Польщі, а також заявлено, що п'ятидесятники «користуються повною свободою віросповідання». Більш того, у п'ятидесятницькому Союзі мирно уживалися поляки, росіяни, українці та німці, – для них секретарями з'їзду обрали Г. Федішина, Д. Комсу, М. Вербіцького та Міттельштедті. Із звіту Союзного комітету випливало, що «Господь благословляє Союз, додаючи постійно до нього членів»: якщо 1933 року всіх членів Союзу нараховувалося 15441, то 1935 р. число членів, прийнятих через водне хрещення, сягнуло 18197 осіб, не враховуючи німецьких громадян [7, с. 91].

У січні 1935 р. Г. Шмідт підвів підсумки своєї місіонерської праці: лише у Польщі в травні водне хрещення прийняло 767 душ [5, с. 10]. 1936 р. Союз нараховував 15 районів, до складу яких до початку Другої світової війни входило 300 громад з понад 25 тисячами членів:

1. Північна група – Білорусія (Поліський, Новоградський, Молодечно-Вілейський, Пружанно-Брестський райони);

2. Центральна група – Волинь (Кременецький, Ківерцівський, Степанський, Горохівський, Бродський, Дубенський райони).

Один із знаних соціальних проектів перших п'ятидесятників – сирітський будинок, який почав функціонувати 1935 р. в Барановичах, а згодом переселився у Ківерці. Спершу відповідальною особою було призначено Олену Покровську із Вільнюса, пізніше – Любов Коб'яко. 1937 р. у ньому мешкало 14 дівчат-сиріт віком від 4 до 11 років. Притулок діяв до початку Другої світової війни.

23 – 24 січня 1938 р. у с. Глинську (Чеському) відбувся Перший з'їзд християн

Родина Федора Каплуна роки війни (1945 р.)

церков та керівництво Союзом» (А. Бергольц), «Післання до Єфесян та Колосян» (Грінстріт), «Скинтя та жертвоприношення у книзі Левит» (Грінстріт), «Дух Святий та П'ятидесятниця» (Д.Джі), «Хоровий спів та музика» (І. Зуб-Золотарьов) [8, с. 401]. Необхідно зазначити, що під орудою Г. Шмідта у 1929-1939 рр. було проведено близько 100 одно- та двотижневих курсів у місцевих церквах для тих, хто не мав можливості навчатися у Данцігу.

На VI з'їзді Союзу християн віри євангельської в Польщі (4-6 червня 1935 р.) в м. Ківерцях було озвучено подяку польському урядові за «прихильне ставлення» до п'ятидесятників і за «відсутність будь-яких перешкод у задоволенні релігійних потреб» церков християн віри євангель-

віри євангельської Волині. У спеціально орендованому для проведення з'їзду приміщенні театральної зали у с. Глинськ було проведено ранкове та вечірне богослужіння, на яких були присутніми біля 700 осіб. Проповідували відомі серед євангельсько-

округу громад християн віри євангельської. Члени окружного комітету: Михайло Вербіцький – голова, Єфим Стрелка – заступник, Іван Забавський – секретар, Павло Пилипчук – скарбник. Члени комітету Волинської округи: Лука Столярчук,

Дмитро Петров, Порфирія Ільчук, Олександр Давидюк, Петро Семенюк, Йосип Черський, Іван Мельничук.

На цьому з'їзді було підкреслено, що церкви Союзу християн віри євангельської гостро потребують освічених, вмілих регентів. Тому було вирішено створити курси з підготовки керівників хорів, відповідальним призначено

Сергія Каплуна із с. Темногайці.

Для підтримки праці серед молоді та дітей було створено спеціальний фонд для пожертвувань, а інструкторами для роботи із молоддю обрано Володимира Мельника, Івана Чубая, Йосипа Гаврищука, Андрія Давидюка, Петра Сорокопуда, Антона Нікітчука.

Вибір Петра Сорокопуда інструктором для роботи із молоддю був не випадковим. Петро Сорокопуд народився на Рівненщині, закінчив гімназію, відрізнявся літературним нахилом, писав вірші. Разом із Дем'яном Гарасевичем 1930 р. підготував до друку збірку християнських пісень «Скарбничка духовних пісень і Богослуж-

Один із знаних соціальних проектів перших п'ятидесятників – сирітський будинок, який почав функціонувати в 1935 р. в Барановичах, а згодом переселився у Ківерці... Притулок діяв до початку Другої світової війни.

го братства місіонери: Артур Бергхольц, Густав Кінцерман, Порфирія Ільчук, Іван Забавський, Михайло Вербіцький, Єфим Стрелка. Проповіді звучали російською, українською, чеською, польською мовами. Два хорові колективи виконали кілька пісень українською мовою [3, с. 4].

24 січня відбулася ділова нарада, на якій були присутні 51 делегат від різних районів Волині та 40 гостей. В ході наради визріла думка об'єднати п'ятидесятницькі громади на території Волині у Волинську округу громад християн віри євангельської. Рішення офіційно було оформлено 3 – 4 липня 1938 р. на Другому з'їзді у с. Глинську (Чеському). Участь у з'їзді взяли члени комітету Союзу Іван Панько, Григорій Федішин, а також відомий проповідник із Швеції Микола Пейсті із дружиною Мартою. Усього на зібранні було 69 делегатів та 15 гостей, керував з'їздом Артур Бергхольц, секретарем був Іван Забавський.

04 липня 1938 р., після ділової наради служителів церкви, шість районних об'єднань: Кременецьке, Ківерцівське, Степанське, Дубенське, Горохівське, Бродське були об'єднані у Волинську

На з'їзді було підкреслено, що церкви Союзу християн віри євангельської гостро потребують освічених, вмілих регентів. Тому було вирішено створити курси з підготовки керівників хорів

бових псалмів» (вміщувала 219 пісень), для якої особисто переклав багато пісень українською мовою. У 1937–1939 рр. вхо-

див до видавничого комітету з підготовки до друку збірника українського «Псалмоспіву», працював над збірником російських псалмів «Песни радости и победы».

У повоєнний час п'ятидесятницька спільнота Волині пережила зміни у структурі, характері діяльності громад, житті багатьох віруючих. Незважаючи на те, що під час війни кількість членів у протестантських церквах неймовірно зростала [1, с. 31], саме у цей період починають назрівати кризові явища, які стосувалися насамперед п'ятидесятницького руху. У 40-х роках ХХ ст. утворюється нове протестантське об'єднання – Союз євангельських християн-баптистів (СЄХБ), до якого було включено і п'ятидесятницьку течію: частина п'ятидесятників (ХВЕ та ХСВ) (1945 р.), п'ятидесятницькі громади євангельських християн у дусі апостольським (1947 р.) [13, с. 44]. На перший погляд, об'єднання було логічним: поміж усіма євангельськими громадами, позірно, не було радикальних розходжень у віросповідній та культовій практиці. Та насправді, воно було ініційоване владою, оскільки єдину релігійну організацію значно простіше контролювати [12, с. 154]. Попри це п'ятидесятницька спільнота зуміла зберегти свою ідентичність, основні традиції якої було сформовано у час її становлення.

1. Беркгоф К. Чи було релігійне відродження в Україні під час нацистської окупації? / К. Беркгоф // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 16-36.

2. Вавринюк Ю. Зародження та розвиток п'ятидесятницького руху в Україні. Історична довідка [Електронний ресурс] / Ю. Вавринюк // Благовісник [сайт]. – Режим доступу: http://www.blag.org.ua/2istoriya/90_rokiv.html (дата звернення: 18.07.2017). – Назва з екрана.

3. Вербіцький Ф. Михайло Вербіцький / Ф. Вербіцький // Євангельський голос. – 2006. – № 2. – С. 4-5.

4. Г.Ш. Первый выпуск Библийских курсов в

Данциге / Г. Ш. // Примиритель. – 1930. – № 6, июль. – С. 41, 46, 47.

5. Древітц А. Життя та діяльність місіонера Густава Г. Шмідта (1891-1958) / А. Древітц // Євангельський голос. – 1994. – №5-6. – С. 6-14.

6. Зуб-Золотарев И. Первый объединенный съезд христиан веры евангельской в Польше / И. Зуб-Золотарев // Примиритель. – 1929. – № 1, авг. – С. 3.

7. Історія релігії в Україні. Т.6. Пізній протестантизм в Україні: п'ятидесятники, адвентисти, свідки Єгови / за ред. П. Яроцького. – К.; Дрогобич, 2007. – 630 с.

8. История евангельских христиан-баптистов в СССР. – М., 1989. – 622 с.

9. История Киевской центральной церкви ЕХБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://anabaptist.ru/obmen/hystory/ist3/files/archives/2/15a.html> (дата звернення: 15.7.2017). – Назва з екрана.

10. Культові пам'ятки протестантизму на Волині [Електронний ресурс] // Хроніки Любарта [сайт]. – Режим доступу: <http://www.hroniky.com/news/view/7882-kultovi-pamiatky-protestantyzmu-na-volyni> (дата звернення: 18.07.2017). – Назва з екрана.

11. Нам пишут // Путешественник. – 1929. – №7. – С. 4.

12. Переписка с Советом, Уполномоченным Совета по делам религиозных культов при СМ УССР, партийными и советскими органами о деятельности религиозных объединений. Начато 1 января 1945 года. Окончено 22 декабря 1956 года. – Ровенский госархив. Фонд Р 204. Описание № 12. Дело № 2. – На 391 листе.

13. Р. К. Из истории присоединения родственных течений в один союз / Р. К. // Братский вестник. – 1984. – № 2. – С. 42-45.

ПІДЛУЖНА

Ольга В'ячеславівна

абоваєч Інституту філософії
ім. Г.Сковороди НАН України

